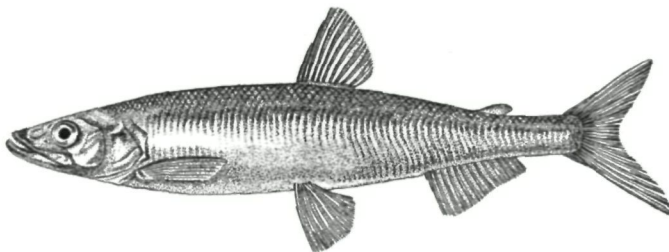

Goed nieuws voor de stern en? De terugkeer van de Spiering *Osmerus eperlanus* (Linnaeus, 1758) in Belgische wateren

Francis Kerckhof

Het ging lange tijd niet goed met onze anadrome vissoorten: dat zijn soorten die vanuit zee de rivieren optrekken om er te paaien. Overbevissing, vervuiling, vernietiging van paaiplassen in de stromen, afdammen van rivieren, enfin ze ondervonden zoveel problemen dat ze uiteindelijk bijna helemaal verdwenen. Maar de laatste jaren zijn er tekenen van herstel; zo worden finten meer en meer waargenomen (o.a. Haelters 2005) en recent was er zelfs de waarneming van een Elft (Van Ginderdeuren et al. 2012). Aan het rijtje kan nu ook de Spiering (figuur 1) toegevoegd worden.

Figuur 1: Spiering (uit Poll 1947)

Prelude

Op 22 oktober 2011 maakte ik een tochtje met de Crangon, een traditioneel kustvisserstvaartuig dat speciaal ingericht is om te vissen op garnaal - vandaar de naam. We visten dicht onder de kust, tussen Oostende en De Haan. In het net veel garnaal, natuurlijk, en veel Sprot en daartussen verschillende exemplaren van een visje met een typische komkommerachtige geur: Spiering! De visjes waren tussen de 12 en – enkele grote – 17 cm lang. Ik had zeker niet verwacht Spiering aan te treffen want de soort was al decennia lang virtueel verdwenen voor onze kust (Rappé en Eneman, 2008). Ik kende het alleen van horen zeggen en uit de literatuur. En nu zag en rook ik ze voor het eerst in levende lijve. Ik was opgetogen.

De Spiering langs onze kust: terug van weggeweest?

Het lijkt er wel op. Want ook dit jaar vond ik opnieuw Spiering. Eind mei 2012, de 28ste, op het strand van Raversijde, een mooie dag, blauwe lucht en veel activiteit van

kruiers, een teken dat er wat te vangen moest zijn. Inderdaad in hun netten veel garnaal en vis waaronder Sprout en opnieuw Spiering. Het was de eerste maal dat ik Spiering in de netten van kruiers aantrof. Dat moet daar overigens nogal een feestmaal annex schranspartij geweest zijn, getuige de talrijke in zee duikende visdiefjes die naast de kruiers actief waren en zelfs een grote Grijze Zeehond was van de partij. Een toekijkende sportvisser wist me te vertellen dat hij tegenwoordig vanaf het strand, en dat sedert 2011, Spiering vangt. En het bleef niet bij die ene waarneming. Op 5 juni zat er opnieuw Spiering in het net van een kruier te Wenduine (de kruiers visten in span) en later in het jaar, op 12 augustus te Raversijde in een kruinet. Ook langs de Westkust was Spiering gevangen, zo vernam ik van Lode Janssens. Zo waren afgelopen lente regelmatig spieringen te vinden in de netten van de paardevissers. Volgens Lode het meest in april, en doorgaans iets talrijker als de paardevissers terugkwamen van Nieuwpoort. Ook vorig jaar zat er al Spiering voor de Westkust. Op 4 oktober vond Lode nog spiering in de netten van strandvissers te De Panne.

Sinds wanneer is de Spiering terug voor onze kust? De bemanning van de Crangon vertelde me dat ze het visje het jaar voordien, dus in 2010, voor het eerst gevangen hadden maar toen nog in mindere mate. Dat Spiering al in 2010 onder onze kust voorkwam blijkt ook uit de analyses van de maaginhoud van gestrande bruinvissen. Bij een onderzoek van 64 maaginhouden van bruinvissen aangespoeld op de Belgische kust tussen 1997 en 2011 vonden we kleine hoeveelheden Spiering in de magen van enkele bruinvissen gestrand in 2010 en 2011 (Haelters et al. 2012).

De spiering *Osmerus eperlanus* (foto 1) is een aan de zalm verwant visje dat in scholen leeft en dat tot maximaal 45 cm lang kan worden. Meestal ligt de lengte tussen de 10 en 20 cm. Spieringen hebben grote ronde schubben en relatief grote ogen. Ze hebben een zeer grote bek en de kaken en de tong zijn bezet met opvallende tanden (foto 2).

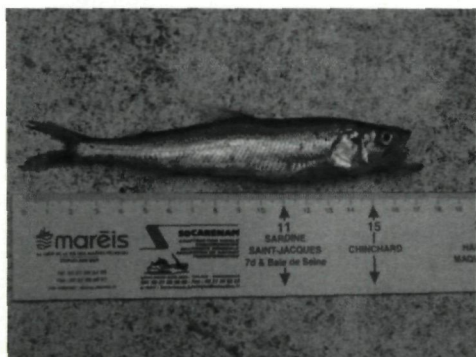

Foto 1: Spiering (Foto: Lode Janssens)

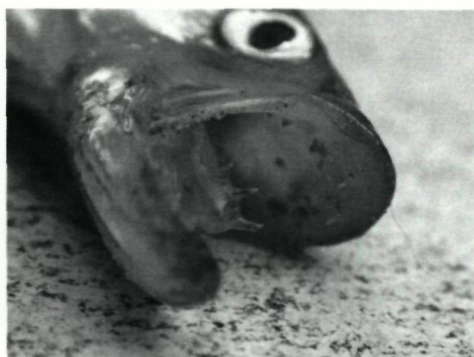

Foto 2 : Spiering (Foto : Lode Janssens)

Het zijn een anadrome vissen die dus zowel in zoet als zout water voorkomen. Voor hun voortplanting trekken spieringen in het voorjaar de rivieren op. Ze mijden water met temperaturen lager dan 4 °C en hoger dan 12 °C. Na het paaïen keren ze naar zee terug, al komen er ook standpopulaties voor zoals in het IJsselmeer. Door de slechte waterkwaliteit en andere problemen is het destijds zo algemene visje sterk achteruitgegaan en zelfs enkele decennia lang volledig verdwenen, althans voor onze kust.

Terwijl bij ons Spiering totaal van het toneel verdween, bleef In Nederland de visserij min of meer voortbestaan, met visserijen in de Waddenzee, het Eems-Dollard estuarium en het IJsselmeer, met wisselende opbrengsten. Die werden geleidelijk aan slechter, met in het IJsselmeer zelfs een visstop rond 2003 om te verhinderen dat de soort helemaal zou verdwijnen.

Dat Spiering vroeger algemeen was is niet moeilijk om te achterhalen. Poll (1947) vermeldt de soort nog als zeer algemeen en hij schrijft onder meer dat er in de lente grote aantallen de Schelde opzwommen, zelfs tot Gent. Ter hoogte van Dendermonde werd er op gevestigd en in de Rupel werd Spiering het hele jaar door gevangen. Zowel in de Beneden Schelde als langs de kust en in de havens was Spiering veel te vangen met kruisnetten. Poll vermeldt nog dat er zich in de collecties van het KBIN talrijke exemplaren bevinden gevangen in zee, zowel onder de kust als verder in zee en zelfs heel dicht tegen het strand en in de haven van Oostende. Poll maakt geen melding van een achteruitgang van de soort. Maar toch was dat het geval, en net zoals met zoveel andere vroeger algemene soorten gebeurde het verdwijnen quasi onopgemerkt. Vandaar dat Rappé en Eneman (1988) schrijven dat, hoewel alle bronnen vermelden dat Spiering een zeer algemene soort was, de auteurs er nog geen hadden waargenomen. Het was dan ook een van de vissen die hen speciaal interesseerden. Het zou tot 2010 wachten worden eer de vis opnieuw zou opduiken in onze Belgische kustwateren.

In de Schelde werd Spiering al eerder, vanaf het begin van de jaren 1990, opnieuw aangetroffen (Van Damme et al. 1994; Maes et al. 1997) eerst nog in lage aantallen maar de soort kende een fikse stijging in 2006 (Cuveliers et al. 2007). Intussen wordt Spiering in de hele Zeeschelde waargenomen, tot Gent. In de Rupel werden voorlopig nog geen spieringen gevangen (Stevens et al. 2009). De populatie nam toe dankzij een verbeterde waterkwaliteit, vooral een hoger zuurstofgehalte. Het is niet uitgesloten dat enkele verdwaalde exemplaren van deze zich herstellende populatie uit de Schelde ook tot voor onze kust konden opduiken.

Zowel jonge als volwassen spieringen voeden zich met in de waterkolom levende kleine kreeftachtigen. Grotere exemplaren eten ook wormen en jonge vis. Zelf zijn ze voedsel voor andere vissen en voor de diverse zeevogels onder andere sterns. Op die manier speelt Spiering een rol in het mariene ecosysteem. En ook in de magen van bruinvissen

werden er de afgelopen jaren aangetroffen, hoewel niet in grote hoeveelheden (Haelters et al. 2012).

Een goed teken?

We zijn dus getuige van de opmerkelijke terugkeer van een eens algemeen visje. Maar wat betekent dat nog meer? Is het een aanwijzing voor een verbeterende milieukwaliteit? Misschien wel. In verschillende Europese rivieren onder andere de Thames en de Seine kwam de Spiering, net als in de Zeeschelde, terug nadat het zuurstofgehalte van het water toenam. Omdat Spiering vergelijkbare omstandigheden nodig heeft als andere anadrome vissoorten kan ze een goede indicator zijn voor het effect van bepaalde maatregelen voor soorten als Zalm, Fint en Zeeforel. Trouwens, ook de Fint doet het de laatste jaren beter.

Eetbaar?

En voor menselijke consumptie? Destijds heette het "Spiering is vis, als er anders niet is". Het was echt armemensenvoedsel. Ter illustratie het volgende citaat uit een publicatie verschenen in 1780 de "Gecroonde Verhandeling" van Verhoeven (Verhoeven, 1780). Daarin bespreekt hij de vissen die "het gemeyn voorwerp zyn van de vangst, zoo op de Kusten als in de Rivieren van Vlaenderen etc"

"Veele kinderen, de talrykste familie, is de rykdom van den visscher; ik heb op het dorp van Rumpst [nu Rumst – gemeente boven Antwerpen aan de samenvloeiing van Dijle en Nete tot de Rupel] verscheyde gehouwde [gehuwde] kinderloose Spiering-visschers arm gezien, en andere met zeven, acht en meerdere kinderen, ryk in netten en onderstand. Ook meyne ik vast, dat de neerstigheyd en de werkzaemheyd onder de laeste grooter is, als onder de eerste".

Tegenwoordig trekken de Noord-Europeanen hun neus op voor dit visje, vermoedelijk vanwege de nogal karakteristieke geur. In Zuid-Europa lust men wel een gefrituurd spierinkje. Nederlandse vangsten worden dan ook naar daar uitgevoerd. Of ze komen terecht in de vismeelproductie. Onlangs (eind september 2012) werden spieringen te koop aangeboden op de Vistrap van Oostende. Bij gebrek aan beters zullen we straks misschien wel verplicht zijn om Spiering lekker te vinden.

Summary

The smelt *Osmerus eperlanus*, once a common anadromous fish in Belgium, is after decennia of absence again recorded from the Belgian coastal waters. The species' return dates from 2010 and was further documented in 2011 and 2012.

Literatuur

- CUVELIERS E., STEVENS M., GUELINCKX J., OLLEVIER F., BREINE J., BELPAIRE, C. 2007. Opvolging van het visbestand van de Zeeschelde: resultaten voor 2006. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.R.2007.48. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. 42 pp.
- HAELTERS J. 2005. Een zootje Fint *Alosa fallax* nader bekeken De Strandvlo, 25(3-4): 109-112.
- HAELTERS J., KERCKHOF F., TOUSSAINT E., JAUNIAUX T. AND DEGRAER S. 2012. The diet of harbour porpoises bycaught or washed ashore in Belgium, and relationship with relevant data from the strandings database. Report of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences (RBINS/MUMM), Brussels, 47pp
- MAES J., VAN DAMME P. A., TAILLIEU A. & OLLEVIER F. 1998. Fish communities along anoxxygen-poor salinity gradient (Zeeschelde Estuary, Belgium). *Journal of Fish Biology* 52: 534-546.
- POLL M. 1947. Poissons marins. Faune de Belgique, 1. Le Patrimoine du Musée Royal d'Histoire Naturelle de Belgique/Musée Royal d'Histoire Naturelle de Belgique: Brussel. 452 pp.
- RAPPÉ G., ENEMAN, E. 1988. De zeevissen van België. Strandwerkgroep België, Oostende. 78 pp
- STEVENS M., VANDENNEUCKER T., MOUTON A., BUYSSE D., MARTENS S., BAEYENS R., JACOBS Y., GELAIDE E. & COECK J. 2009. Onderzoek naar de trekvissoorten in het stroomgebied van de Schelde. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.R.2009.9. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. 188 pp.
- VAN DAMME P., HOSTENS K. & OLLEVIER F. (1994). Fish species of the Lower Zeeschelde (Belgium): a comparison with historical checklists. *Belgian Journal of Zoology*, 124: 93-103.
- VAN GINDERDEUREN K., VAN HOEY G., VANSTEENBRUGGE L. 2012. Herontdekking van de elft *Alosa alosa* in Belgische wateren De Strandvlo, 32(3): 83-86
- VERHOEVEN G.F. 1780. Gecroonde Verhandeling ten jaere 1780, tot antwoord op de vraag: Aen te wyzen de soorten van visschen die het gemeyn voorwerp zyn van de vangst, zoo op de Kusten als in de rivieren in Vlaenderen, de misbruyken, die in de visscheryen in swang zyn, te kennen te geëven, met de middelen om de zelve te verbeëteren. Mechelen, Keyzerlyke en Koninglyke Academie van Wetenschappen en Letter-kunde van Brussel. 58 pp.

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**